

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

Pazarda Yerli Malı Haftası

İngiltere'de sayısı her geçen gün artan, çeşitlilik bakımından da gittikçe zenginleşen 'çiftçiler pazarına' ziyaretlerimizi, son zamanlarda daha da düzenli olarak gerçekleştirmeye başladık. Bizim gibi pek çok kişi, çeşitlilik bakımından çok daha zengin, daha ucuz ve müşterilerine her türlü kolaylığı sağlayan süpermarketlere yaptıkları ziyaretleri seyrekleştirerek, alışverişlerini, yerel çiftçilerin mahsullerini sattıkları bu pazarlardan yapmaya başladı. Eğer o çok sevdiğiniz peynirden almak, haftalık et gereksiniminizi karşılamak, ya da yeni bir mantar çeşidi denemek istiyorsanız sabah erkenden pazarın yolunu tutmanız gerekiyor; yoksa eliniz boş eve dönme riskini göze almanız demektir. Pazarların böylece popülerlik kazanması, İngiltere'de son yedi-sekiz yıldır yavaş yavaş gerçekleşen bir değişimin işaretçisi.

Değişimi tetikleyen ilk etken deli dana hastalığı oldu. Canlı hayvanların ne tür mesafeler katederek tabağımıza ulaştığımızın, bu hayvanların neyle beslendiklerinin anlaşılması, Avrupa'da tüketicileri alarma geçirdi. Hastalıklar yalnızca hayvandan hayvana değil, hayvandan insana da geçebiliyordu. Canlı olsun, cansız olsun hayvanlar ne kadar çok taşınırsa hastalıklar da o ölçüde geniş bölgelere yayılacaktı. Var olan sistemde yediğiniz etin kaynağını bilmek, neredeyse olanaksızdı.

Şap hastalığıysa hem tüketiciye hem de üreticiye ikinci darbeyi vurdu. Canlı hayvanı birkaç kilometre bile taşımak için ruhsatlamaya gidildi. Ormanlar halka kapatıldı. Binlerce hayvan katledilerek salgın ancak kontrol altına alınabildi. Demek temel besin kaynaklarımızdan bu kadar kolay yoksun kalabiliydik. Elbette yüksek kapasite ve üretimin bedeliydi ödenen. Yüksek kapasiteli üretim sırasında kullanılan antibiyotikler, hayvanın büyümesini hızlandırıcı maddeler de doğrudan ya da dolaylı olarak insan sağlığını pekala etkileyebilir. Sözgelimi, kullanılan antibiyotiklerin, antibiyotik direncinin gelişmesine katkısının olduğunu biliyoruz.

Derken geçtiğimiz şubat ayında İngiltere tarihinin gelmiş geçmiş en büyük yiyecek skandalı yaşandı. Marketlerin raflarını dolduran beş yüzlü aşkın hazır yiyecek markası üç hafta içinde marketlerin raflarından çekildi. Nedeni, bu yiyeceklerde Sudan 1 adlı bir maddenin bulunmasıydı. Sudan 1, ayakbağı ve yer cilalarının üretiminde yaygın olarak kullanılıyor. Değiştiği her şeyi kırmızıya boyadığından özellikle toz bibere renk vermesi için kullanılıyordu. Sudan 1'in insanlarda kansere yakalanma riskini artırdığına dair veri bulununca, yiyecekler katkı maddesi olarak ka-

tilması 2003 yılın-
dan itibaren, İngiltere ve tüm Avrupa'da yasaklandı. Üreticilere yiyecekler kattıkları toz biberde Sudan 1'in bulunmadığına dair sertifikalandırma zorunluluğu getirildi. Yasağa karşın, Sudan 1'in nasıl olup da beş yüzden fazla çeşit hazır yiyeceğe girdiyse başka bir hikaye.

Her şey Hindistan'da başladı. Guatam adlı Hint kökenli şirket, EW Spices adlı, yine Hint kökenli bir başka şirkete beş ton kadar toz kırmızı biber sattı. EW Spices ise bunun bir kısmını bir İngiliz şirket olan East Anglian Food Ingredients'a sattı. Kırmızı biberin bir sonraki sahibi Unbar Rotheron adlı şirket, Premier Foods adlı şirkete sattı kırmızı biberi. Bunca el değiştirdikten sonra kırmızı biber nihayet bir üründe boy gösterdi: Premier Foods, biberi özel bir sosun üretiminde kullandı. İşte bu sos, sayısı beş yüzlü aşan çeşit hazır yiyecekte kullanıldı. Bu hazır yiyeceklerin tamamında Sudan 1 bulundu. Hindistan'dan ithal edilen toz biberin, Sudan 1'in kaynağı olduğu düşünülüyor. Skandalın etkilenen yalnızca İngiltere olmadı. Özel sistan hazırlanan yiyecekler İtalya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde de ta-

baklarda boy gösterdi.

İngilizler'in Besin Standartlar Kurumu, piyasadaki yiyeceklerin listesini İnternet sitesinde yayımlarken, aynı zamanda bu yiyecekleri tüketenlerin, tükettikleri Sudan 1 yüzünden kansere yakalanma riskinin yadsınabilecek kadar düşük olduğunu duyuruyor. Deney hayvanları üzerinde yapılan testler sırasında, denekler iki yıl boyunca, her kilogram vücut ağırlığı başına 30 miligram Sudan 1'e maruz bırakıldığında kansere bağlı değişim gerçekleşmiş; bu da aylar almış. Bunu insan ağırlığına çevirirsek, 70 kilogram ağırlığındaki bir kişinin iki yıl boyunca her gün yaklaşık 2100 miligram (2.1 gram) Sudan 1 alması ve yirmi yıl sonra kansere yakalanması anlamına geliyor. Oysa hazır yiyeceklerdeki Sudan 1 düzeyi mikrogramlarla ölçülüyor. (Bir mikrogram bir miligramın yüzbinde birine eşdeğer.) Dolayısıyla insan sağlığına risk çok düşük.

Tüm bunlara karşın, Sudan 1 içeren hazır yiyeceklerin piyasadan çekilmesi İngilizler'in hazır yiyecek endüstrisine güvenini de sarsacağı benziyor. Acaba bundan böyle, süslü ambalajları içinde market raflarını süsleyen köripler, paylar, soslar eskisi gibi sepetlerde boy gösterecek mi? Bunu zaman gösterecek. Elbette hazır yiyecek üreticileri, zaman yitirmeden tüketicilerin karşısına yeni ürünlerle çıkacaklar. Belki de tüm bu olumsuz deneyimler İngilizleri bir kutu çorba açıp ısıtmak yerine, bir tas çorba yapmaya teşvik edecek.

Yerel çiftçilerin katıldığı pazarlar, değişimin yalnızca bir kısmının işaretçisi. İlk ve ortaokulların kantinlerinde, işlenmiş, tuz ve şeker oranı yüksek hazır yiyeceklerin öğrencilere verilmesine karşı çıkanların sayısı gittikçe artıyor. Basında yer alan 'örnek kantinler' öğrencilerini kendi bölgelerindeki küçük çaplı üreticilerden sağladıkları taze meyve, sebze ve etle beslemeye başladıklarını ilan ediyorlar. 'Çıplak şef' olarak ün salmış aşçı, okul kantininde taze sebze ve meyveyle arası olmayan ilkokul öğrencilerine, küçücük bir bütçeyle yemek pişirmeye yelteniyor.

Marketlerde 'organik' ürünlerin kapladığı raflar gittikçe artıyor. 'Adil ticaret' adı verilen, üçüncü dünya ülkelerindeki çiftçilerin doğrudan tüketiciye ulaşmasını ve böylece onlara en yüksek sabit geliri garantileyen yeni bir akım, market raflarında yeni bir bölümden ürünlerde gözlenebiliyor. İngiltere'de bu değişimi gözlerken, Türkiye'de de büyük süpermarketlerin sayısı gittikçe artıyor. 'Ne oldu' diye soruyorum, 'her hafta mahalle sokaklarında yayılan pazarlara?'